

תאריך עדכון : 04/2018

המקדש במיסטיקה היהודית

מס' הקורס : 30008/01

המרצה : ד"ר מ. שניידר

סוג הקורס : הרצאה מתוקשב

שנת הלימודים : תשע"ט

סמסטר : א

היקף שעות : 1 ש"ש

אתר הקורס באינטרנט:

<https://lemida.biu.ac.il>

א. מטרות הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

במוקד הקורס יעמוד ההיבט המיתי והמיסטי של תפיסת העולם הכוהנית בתקופת הבית השני והשפעתו על הדורות הבאים.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

מקדש כמקום הנוכחות האלהית. משמעות הפולחן. השוואה עם דתות המזרח הקדום. המקדש השמימי והארצי. המוטיבים הכוהניים בפרשת בראשית, בריאת האדם ומעשה גן עדן. תפיסות שונות של קדשות בתנ"ך. המקדש והכהונה בספרות הבית השני. יחס חז"ל לרעיון הכוהני בין מאבק לבין ניכוס. גילגולי המסורת הכהנית בספרות ההיכלות ובפיוט. מיסטיקה כהנית וספרות הקבלה

מהלך השיעורים: (שיטות ההוראה, שימוש בטכנולוגיה, מרצים אורחים)

במרכז הקורס – קריאת המקורות (בתרגום העברי). באתר הקורס יינתנו מאמרים וסיכומים שימשו כמבוא לטקסט או לקבוצת הטקסים – תיאור הרקע ההיסטורי והנושאים העיקריים. כל המקורות וחומר לקריאת חובה יהיו נגישים דרך אתר הקורס, וכן חלק ניכר מן החומר המומלץ.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

מס' שיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת – באתר הקורס	הערות
1.	התפיסות המשתנות של מקום קדוש במקרא.		
2.	המקדש במזרח הקדום.		
3.	מקדש ארצי ומקדש שמימי.		
4.	כהנים ומלאכים		

		מקדש וגן עדן.	5.
		אדם הראשון וכהן גדול	6.
		מקדש בספרות האפוקליפטית	7.
		מקדש וכהונה בקומראן. שירות עולת השבת	8.
		המקדש באגדות חז"ל. המקדש והתהום. שמחת בית השואבה ורוח הקודש	9.
		תפיסת המקדש בפיוט	10.
		המקדש בדור-אירופוס	11.
		ספרות ההיכלות	12.
		כהן גדול ושם המפורש	13.
		המקדש בקבלה קדומה	14.

ג. חובות הקורס:

קריאה

דרישות קדם:

חובות / דרישות / מטלות:

מבחן

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר):

ד. בביליוגרפיה: (חובה/רשות)

אחיטוב, שמואל. פניך יעקב – עיון בכמה דימויים ציוריים הקשורים בפנים, אור ליעקב, מחקרים במקרא ובמגילת מדבר יהודה לזכרו של יעקב ליכט, בעריכת יאיר הופמן ופרנק פולק, ירושלים תשנ"ז, עמ' 36-44

אידל, משה. 'על הקדושה והצפייה במרכבה', מקומראן עד קהיר; מחקרים בתולדות התפילה. בעריכת יוסף תבורי. ירושלים תשנ"ט, עמ' ז-טו.

אידל, משה. 'פירוש על הכניסה לפרדס בראשית הקבלה', מחניים 6 (תשנ"ד), עמ' 32-39.

אליאור, רחל. "חנוך בחרתה מבני אדם" – חנוך סופר הצדק והספרייה של "הכהנים בני צדוק": מסורת הכהונה, ספריית המגילות והמאבק על הדעת, העדות, הכתיבה והזיכרון, על בריאה ועל יצירה במחשבה היהודית; ספר היובל לכבודו של יוסף דן במלאת לו שבעים שנה. עורכים רחל אליאור ופטר שפר. טובינגן 2005, עמ' 15-64.

אליאור, רחל. 'בין ההיכל הארצי להיכלות השמימיים: התפילה ושירת הקודש בספרות ההיכלות וזיקתן למסורות הקשורות במקדש', תרביץ סד (תשנ"ה), עמ' 341-380.

אליאור, רחל. מקדש ומרכבה, כוהנים ומלאכים, היכל והיכלות במיסטיקה היהודית הקדומה, ירושלים תשס"ג.

אליאור, רחל. 'ספרות ההיכלות והמרכבה: זיקתה למקדש, למקדש השמימי ולמקדש מעט, רצף ותמורה', יהודים ויהדות בארץ ישראל הביזנטית-נוצרית. העורך: ישראל ל' לוי. ירושלים תשס"ד, עמ' 107-142.

אליאור, רחל. 'על קדושת הזמן וקדושת המקום', גבולות של קדושה, בחברה בהגות ובאמנות. עורכים: אמילי בילסקי ואביגדור שנאן. ירושלים 2003, עמ' 86-96.

אליאור, שולמית. רבי אלעזר בירבי קליר, קדושתאות ליום מתן תורה, ההדירה והוסיפה מבוא וביאורים שולמית אליאור, ירושלים תש"ס.

בער, יצחק. עבודת הקרבנות בימי הבית השני, מחקרים ומסות בתולדות עם ישראל, כרך א, ירושלים תשמ"ו.

בר-אילן, מאיר. 'ושמו את שמי על בני ישראל (במדבר ו, כז)', Hebrew Union College Annual 60 (1989), חלק עברי, עמ' יט-לא.

בר-אילן, מאיר. קוי יסוד להתהוותה של הקדושה וגיבושה, דעת 25 (תש"ן), עמ' 5-20.

בר-כוכבא, בצלאל. 'היהדות של משה' והיהדות של ימי הבית השני – האתנוגרפיה היהודית של סטראבון, תרביץ, סו, ג (תשנ"ז), עמ' 298-336.

גוטמן, יהושע. הספרות היהודית-ההלניסטית. יהדות והלניות לפני תקופת החשמונאים, ירושלים תשי"ח.

גולדשמידט דניאל, מחזור לימים הנוראים : לפי מנהגי בני אשכנז לכל ענפיהם, כולל מנהג אשכנז <המערבי>, מנהג פולין ומנהג צרפת לשעבר, מוגה, מעובד ומבואר, כרך א' ראש השנה. תש"ל; -- כרך ב': יום כפור. תש"ל.

גולדשמידט דניאל; פרנקל, יונה. מחזור סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה, מוגה מעובד ומבואר, ירושלים תשמ"א.

גולן, ד'. 'ביקור אלכסנדר בירושלים וההיסטוריוגרפיה החדשה', בקובץ המחקרים: יוסף בן מתתיהו היסטוריון של ארץ-ישראל בתקופה ההלניסטית והרומית (עורך: א' רפפורט), ירושלים תשמ"ג, עמ' 29-55.

גרינוולד, איתמר. האספקלריה והטכניקה של החזון הנבואי והאפוקליפטי. בית מקרא טו (תש"ל), עמ' 59-79.

גרינוולד, איתמר. הכתב, המכתב והשם המפורש – מאגיה, רוחניות ומיסטיקה, משואות: מחקרים בספרות הקבלה ובמחשבת ישראל מוקדשים לזכרו של פרופ' אפרים גוטליב, בעריכת מיכל אורון ועמוס גולדרייך, ירושלים תשנ"ו, עמ' 75-98.

גרינוולד, איתמר. 'מקומן של מסורות כהניות ביצירתה של המיסטיקה של המרכבה ושל שיעור קומה', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל ו (א-ב) תשמ"ז, עמ' 79-82.

דניאל-נטף, סוזן (עורכת). פילון האלכסנדרוני. כתבים, כרכים א-ד, ירושלים תשמ"ו-תש"ס. הרן, מנחם. 'כי קרן עור פני משה', מחקרים במקרא; יוצאים לאור במלאת מאה שנה להולדתו של מ"ד קאסוטו. עורך: ש"א ליונשטם. ירושלים תשמז, עמ' 127-136.

ורטהימר, שלמה אהרן. בתי מדרשות: עשרים וחמשה מדרשי חז"ל על פי כתבי יד מגניזת ירושלים ומצרים, עם מבואות הערות וציורים, ירושלים : הוצאת כתב וספר (ע"י הוצאת מס), תש"ם.

יהלום, יוסף. אז באין כול. סדר העבודה הארץ-ישראלי הקדום ליום הכיפורים, ירושלים תשנ"ז.

לורברבוים, יאיר. צלם אלהים: הלכה ואגדה, ירושלים תשס"ד.

מופס, יוחנן. אהבה ושמחה: חוק, לשון ודת במקרא ובספרות חז"ל, ירושלים תשס"ב.

מרגליות, מרדכי. מדרש ויקרא רבה: יוצא לאור על פי כתבי יד ושרידי הגניזה, עם חילופי נוסחאות, הערות וביאורים, ניו-יורק וירושלים תשנ"ג.

עיר-שי, עודד. "עטרת ראשו כהוד המלוכה צנוף צפירת שש לכבוד ולתפארת": למקומה של הכהונה בחברה היהודית של שלהי העת העתיקה, רצף ותמורה: יהודים ויהדות בארץ ישראל הביזנטית-נוצרית, ירושלים תשס"ד, עמ' 67-106.

פדיה, חביבה. השם והמקדש במשנת ר' יצחק סגי-נהור ותלמידיו, ירושלים 2000.

קנהל, ישראל. אמונות המקרא: גבולות המהפכה המקראית, ירושלים תשס"ז.

קנהל, ישראל. מקדש הדממה, עיון ברובדי היצירה הכהנית שבתורה, ירושלים תשנ"ג.

קנהל, ישראל. פולמוס הכיתות בימי בית שני והאסכולות הכהניות שבתורה: שאלת שיתוף העם בעבודת המקדש במועדים, תרביץ ס (תשנ"א), עמ' 139-146.

רבינוביץ, צבי מאיר. מחזור פיוטי רבי ינאי לתורה ולמועדים, יוצא לאור בצירוף מבואות, פירוש וחילופי נוסחאות בידי צבי מאיר רבינוביץ, כרך א, ירושלים תשמ"ה.

רגב, איל. הצדוקים והלכתם: על דת וחברה בימי בית שני, ירושלים תשס"ה.

ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים:

באתר הקורס

חומר מחייב למבחנים:

באתר הקורס